

Европейски икономически и социален комитет

SOC/419

Права на жертвите в ЕС

Брюксел, 12 декември 2011 г.

СТАНОВИЩЕ

на

Европейския икономически и социален комитет

относно

„Съобщение на Комисията до Европейския парламент, до Съвета, до Европейския икономически и социален комитет и до Комитета на регионите - Утвърждаване на правата на жертвите в ЕС“

COM(2011) 274 окончателен

и относно

„Предложение за директива на Европейския парламент и на Съвета за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления“

COM(2011) 275 окончателен – 2011/0129 (COD)

Докладчик: г-жа Kathleen Walker Shaw

На 18 май 2011 г. Европейският парламент, а на 29 юни 2011 г. Съветът решиха, в съответствие с член 304 от Договора за функционирането на Европейския съюз, да се консултират с Европейския икономически и социален комитет относно

„Съобщение на Комисията до Европейския парламент, до Съвета, до Европейския икономически и социален комитет и до Комитета на регионите – Утвърждаване на правата на жертвите в Европейския съюз“
СОМ(2011) 274 окончателен

и относно

„Предложение за директива на Европейския парламент и на Съвета за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления“
СОМ(2011) 275 окончателен.

Специализирана секция „Заетост, социални въпроси и гражданство“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 8 ноември 2011 г.

На 476-ата си пленарна сесия, проведена на 7 и 8 декември 2011 г. (заседание от 7 декември), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище със 142 гласа „за“ и 4 гласа „въздържал се“.

*

* *

1. **Заклучения и препоръки**

- 1.1 ЕИСК призовава Комисията да направи по-задълбочена оценка на въздействието на кризата върху жертвите на престъпления в рамките на проучване и въз основа на резултатите от него да предложи съпътстващи мерки.
- 1.2 ЕИСК е обезпокоен от ниската степен на доверие на жертвите в системата на наказателното правосъдие и признава необходимостта от гарантиране на правата на жертвите, особено на хората, станали нееднократно жертва на престъпление, и от изграждане на гражданско доверие, за да се прекъсне кръгът на виктимизация. Той призовава Комисията да обмисли възможността за съпътстващи мерки и финансиране в подкрепа на тази цел.

- 1.3 ЕИСК предлага Комисията да промени определението за „жертва“ с цел да се укрепят правата и да се признае ролята на семействата или представителите на жертвите.
- 1.4 ЕИСК призовава Комисията да извърши задълбочен анализ на защитата на жертвите, пострадали от престъпно деяние на работното си място, и да предложи съпътстващи мерки в подкрепа на минималните им права и признаване в целия ЕС, както в частния, така и в публичния сектор.
- 1.5 ЕИСК препоръчва на Комисията да извърши задълбочен анализ на въпроса за жертвите на пътнотранспортни нарушения и да предложи мерки, които да им гарантират правосъдие, подкрепа и обезщетение.
- 1.6 ЕИСК предлага Комисията да включи в предложенията по-ефективни гаранции като мярка срещу пряката и непряката дискриминация на жертвите.
- 1.7 ЕИСК призовава за осъществяване на мащабна промяна в културата, която да спомогне да бъде приета ролята на жертвата, като за тази цел бъде подобрена подготовката на специалистите и практическите работници от всички равнища на съдебната система, както и в останалите ресорни органи, при спазване на принципа на субсидиарност. Тук следва да се включи и начинът, по който медиите като цяло третират жертвите, както и да се предвидят мерки за предотвратяване на политически мотивирана експлоатация на жертвите.
- 1.8 ЕИСК приема, че някои жертви са особено уязвими и се нуждаят от специално отношение, но счита, че вместо да се опитва да идентифицира „уязвимите жертви“, което би могло да създаде йерархия на жертвите, Комисията би трябвало да предложи всички жертви на престъпления да имат достъп до специални мерки посредством индивидуална оценка, в съответствие с националните процедури, която да определя тяхната степен на уязвимост в зависимост от личните им характеристики, характера на престъплението и връзката им със заподозрения.
- 1.9 ЕИСК призовава да бъдат изготвени съпътстващи мерки за укрепване и официално утвърждаване на мрежата от служби за подкрепа на жертвите навсякъде в ЕС и предлага за нея да бъде отпуснато постоянно финансиране от бюджета на ЕС. ЕИСК препоръчва също ролята на службите за подкрепа да бъде разширена, за да обхване и подкрепата за жертвите на престъпления и техните семейства след завръщането им у дома в случаите, когато инцидентът е станал в чужбина. ЕИСК също така счита, че службите за подкрепа на жертвите следва да бъдат гъвкави и да могат да канализират ресурсите към потенциалните „горещи точки“ на местно равнище.
- 1.10 ЕИСК признава по-широката роля на гражданското общество в изготвянето на практически мерки в подкрепа на жертвите на престъпления и насърчава Комисията да предложи съпътстващи мерки и финансиране за улесняване на тяхната роля.

- 1.11 ЕИСК призовава Комисията да внесе, в рамките на предстоящия преглед, необходимите мащабни подобрения в разпоредбите относно обезщетяването на жертвите, включително като предвиди въвеждането на общоевропейска схема за обезщетяване на травми от престъпления. ЕИСК би искал Комисията да изтъкне пред държавите-членки, че директивата предоставя минимални стандарти и набор от основни права, които позволяват да се осигурят по-добри мерки за защита в националното прилагашо законодателство.
- 1.12 ЕИСК приветства предложенията относно възстановителното правосъдие и призовава Комисията да подпомага финансирането на пилотни проекти за разработване на стандарти и организиране на обучения по възстановително правосъдие в целия ЕС.
- 1.13 ЕИСК призовава Европейската комисия да разработи общи процедури, в които да бъдат ясно определени и посочени срокове¹ за транспортирането и репатрирането на тленните останки на жертвите на трансгранични престъпления, и които да имат превес над националните или поднационалните разпоредби.

2. Въведение

- 2.1 Пакетът от предложения, представен от Комисията на 18 май 2011 г., разширява съществуващите мерки в областта на правата на жертвите, приети на равнище ЕС. Целта на предложенията е да се предоставят ясни и конкретни права на жертвите на престъпления и да им се гарантира признание, уважение, защита, подкрепа и достъп до правосъдие, независимо от коя страна в ЕС идват или къде живеят.
- 2.2 ЕИСК признава, че Договорът от Лисабон вече осигурява ясно правно основание, което позволява утвърждаването на минимални права и защита на жертвите на престъпления в ЕС. Предложенията се основават на Стокхолмската програма² и нейния план за действие³ и са съобразени с пътната карта от Будапеща⁴.
- 2.3 ЕИСК приветства факта, че полското председателство е определило укрепването на сигурността в ЕС за приоритет, както и усилията, които то полага за постигане на напредък в работата по „пакета за жертвите“ в Съвета.

¹ Препоръчва да се даде срок до 28 дни, за да има време за извършване на съдебно-медицинска експертиза и ДНК тестове, които да бъдат проведени от двама патолози, както и за изготвяне на независимия доклад, изискван от консулската служба на страната на починалия.

² <http://register.consilium.europa.eu/pdf/bg/09/st00/st00006.bg09.pdf>.

³ СОМ (2010) 171 окончателен.

⁴ Приета от Съвета на министрите на 10 юни 2011 г.

2.4 ЕИСК изготви редица документи по този въпрос, сред които становищата относно обезщетяването на жертвите на престъпления⁵, трафика на хора⁶, сексуалната експлоатация, сексуалното насилие и детската порнография⁷, правата на детето⁸, политиката на ЕС за борба с тероризма⁹, електронното приобщаване¹⁰ и киберпрестъпността¹¹.

3. Общи бележки

3.1 ЕИСК подчертава, че държавите-членки не могат да пренебрегват въздействието на продължаващата икономическа и финансова криза върху този въпрос и необходимостта от разбиране на динамиката на престъпленията в този контекст. В рамките на строгите мерки за бюджетна дисциплина много държави-членки предприемат съкращения в полицейските, здравните и социалноосигурителните служби, организациите, работещи в общностите, както и във финансирането на службите за подкрепа на жертвите и на други работещи в тази сфера неправителствени организации. Освен това съществуващите неравенства се задълбочават, а постоянно повишаващите се нива на бедност и безработица има вероятност да породят допълнителни социални проблеми и да изиграят ролята на катализатор на престъпността.

3.2 Данните за жертвите на престъпления на равнище ЕС са обезпокоителни. Всяка година се извършват над 75 милиона престъпления с преки жертви. Неприемлив е фактът, че на голямата част от престъпленията жертва стават един и същ малък процент хора, които биват виктимизирани многократно. Обикновено жертвите живеят в райони с висока престъпност, силно чувство на несигурност и нисък процент на престъпления, за които е сигнализирано. За приблизително 90% от престъпленията в тези общности не се подава сигнал.

3.3 Осигуряването на по-добра помощ за жертвите на престъпления навсякъде в ЕС е основна предпоставка за развитието на пространство на свобода, сигурност и правосъдие за гражданите в ЕС. Това е от първостепенно значение предвид непрекъснато нарастващия брой на хората, които пътуват или се местят, за да живеят или работят в друга страна от ЕС – тенденция, която се очаква да продължи и занапред.

⁵ ОВ С 95, 23.4.2003 г., стр. 40-44.

⁶ ОВ С 51, 17.2.2011 г., стр. 50-54.

⁷ ОВ С 325, 30.12.2006 г., стр. 60–64, ОВ С 317, 23.12.2009 г., стр. 43–48 и ОВ С 48, 15.2.2011 г., стр. 138–144.

⁸ ОВ С 325, 30.12.2006 г., стр. 65-70.

⁹ ОВ С 218, 23.7.2011 г., стр. 91.

¹⁰ ОВ С 318, 29.10.2011 г., стр. 9–18.

¹¹ ОВ С 97, 28.4.2007 г., стр. 21-26.

- 3.4 ЕИСК приветства факта, че предложенията предоставят на гражданите, станали жертва на престъпление по време на престой в друга държава-членка, възможността да съобщят за престъплението в своята държава-членка по местопребиваване. Това е изключително важно в случай на сериозно нараняване или инцидент, както и за семействата на жертвите при смъртни случаи.
- 3.5 ЕИСК подкрепя хоризонталния подход на директивата, който обхваща правата на всички жертви.
- 3.6 Важен е фактът, че в предложенията се отчита през какви страдания и предизвикателства преминават семействата на жертвите и самите жертви; това обаче трябва да намери по-последователно отражение в целия текст на предложенията.
- 3.7 Подобни събития имат опустошителни физически, емоционални и финансови последици, заради които е необходима подкрепа както за жертвите, така и за техните семейства; те играят централна роля, като оказват подкрепа на жертвите по отношение на контактите с властите, медицинската помощ, лабиринта от административни процедури, преследването на заподозрения/те и усилията за постигане на правосъдие и получаване на обезщетение.
- 3.8 ЕИСК счита, че трябва да бъдат признати допълнителните трудности и стрес за жертвите и техните семейства в трансгранични ситуации, които ги изправят пред допълнителни предизвикателства заради различните езици, процедури и култури, които са им чужди и могат да изглеждат като непреодолими препятствия.
- 3.9 В по-общ план, 50% от жертвите на престъпления не съобщават за престъплението на „компетентния орган“. Това може да се дължи на различни причини, включително на факта, че жертвите не разбират как функционира системата за сигнализиране на престъпление или подаване на жалба, или не вярват, че властите ще им окажат помощ, ще им осигурят защита и ще подкрепят усилията им да получат правосъдие или обезщетение. ЕИСК би желал предложенията да намерят израз в практически мерки за справяне с наблюдаваната сред жертвите липса на доверие в съдебната система.
- 3.10 Проучванията потвърждават¹², че действащите мерки не решават многобройните практически и технически проблеми, с които се сблъскват жертвите и техните семейства тогава, когато са най-уязвими и се нуждаят от помощ.

¹² COM(2011)274 и SEC(2011)580.

3.11 Предложенията са важна крачка напред в усилията да се гарантира, че жертвите и техните семейства се поставят на първо място, че се признава ситуацията, в която се намират, че към тях се отнасят достойно и с уважение и че им се осигурява дължимата защита, подкрепа и достъп до правосъдие. В подобна уязвима ситуация те в никакъв случай не трябва да се чувстват сами.

4. Конкретни бележки

4.1 Към момента законовите разпоредби в страните от ЕС се различават значително по своята строгост и ефективност; затова е необходима коренна промяна, която да гарантира приемливи стандарти за подкрепата, защитата и правата, на които гражданите на ЕС могат да разчитат, независимо дали се намират в родната си страна или в друга държава-членка. Не е приемливо равнището на подкрепа, която жертвите получават, да е въпрос на лотария в зависимост от това в коя страна от ЕС са станали жертва на престъпление.

4.2 ЕИСК признава, че неговите членове имат изключителната възможност да допринесат за усилията да се осигури ефективно прилагане на предложенията по отношение на споменатите в съобщението съпътстващи мерки; той призовава Комисията да продължи да работи съвместно с ЕИСК за насърчаване на организациите в съответните райони, когато това е целесъобразно, да разработват оперативни структури, политики и практики за оказване на по-систематична и ефективна подкрепа на жертвите на престъпления и техните семейства.

4.3 Признаване и защита

4.3.1 В обхвата на определението за „жертва“ в директивата са включени само „членовете на семейството на лице, чиято смърт е била причинена от престъпление“. Според ЕИСК той е твърде ограничен и не отчита факта, че много оцелели жертви са пострадали толкова тежко, че имат нужда от много висока степен на подкрепа, за да упражняват правната си дееспособност, като подават жалба или завеждат дело, за да получат правосъдие и обезщетение, и затова тази задача съответно се пада на близките им или на други лица за подкрепа. Тяхната роля също трябва да бъде призната. ЕИСК предлага да се измени член 2 (Определения) от СОМ(2011) 275, като се добави нов параграф 2, буква а), iii): „Признато лице за подкрепа, което може да бъде член на семейството или лице, наето от жертва, която има нужда от висока степен на подкрепа за упражняване на правната си дееспособност след престъплението или от преди това“.

- 4.3.2 Въпреки положените усилия за спазване на правилата за опазване на здравето и безопасността на работното място, ЕИСК се опасява, че предложенията не засягат въпроса за защитата на жертвите, пострадали от престъпно поведение на работното си място, включително работещите в автомобилния и останалите видове транспорт. Държавите-членки прилагат различни подходи, когато определят какво е престъпление от гледна точка на нарушаването на правата и защитата на работното място; тези различия могат да бъдат пречка пред гарантирането на минимални стандарти в целия ЕС. Това ще има отражение и върху командированите работници. Затова ЕИСК призовава Комисията да направи задълбочен анализ на този въпрос и да изготви съпътстващи мерки в подкрепа на минималните права на жертвите на престъпно поведение на работното място, които да се прилагат както в публичния, така и в частния сектор.
- 4.3.3 ЕИСК изразява безпокойство, че определянето на жертвата като „физическо лице“ може да лиши организациите или предприятията, станали жертва на престъпления, от възможността да упражняват правата си по силата на директивата. ЕИСК предлага Комисията да изготви проучване, за да оцени необходимостта от специфични действия в тази област, особено по отношение на МСП, с цел подобряване на защитата на жертвите от системно виктимизиране.
- 4.3.4 ЕИСК счита, че Комисията не е обърнала достатъчно внимание на сериозния проблем с пряката и непряката, включително културна, дискриминация на жертвите и предлага в предложенията да бъдат включени по-ефективни гаранции за справяне с този проблем. Двойно виктимизиране и дискриминация може да има в случаите, когато жертвите са подложени на насилие заради своята раса, религия, убеждения, сексуална ориентация, увреждания, пол или социален произход, което е основна причина за изключително високия процент на престъпления, за които не е сигнализирано. Впоследствие жертвите могат да се сблъскат с дискриминация, ако бъдат третираны по неприемлив начин от властите и съдебната система, ако се прояви недоверие към тях или ако не бъдат третираны с достойнство, уважение и признание.
- 4.3.5 ЕИСК призовава да бъде извършена мащабна промяна в културата, за да може ролята на жертвата да бъде приета в съдебната система. Важна първа стъпка в тази посока е осигуряването на адекватна подготовка за специалистите и практическите работници, при спазване на принципа на субсидиарност. ЕИСК препоръчва на Комисията да набележи програми за финансиране, посредством които да бъде постигната такава промяна в културата в ключовите ресорни органи.

- 4.3.6 Осигуряването на защита за жертвите на престъпления е от първостепенно значение за предложенията. Това е особено важно тогава, когато жертвите и техните семейства са в непосредствена близост или в една и съща сграда с обвиняемия, било то болница, съдилище или полицейски участък. Необходимо е да бъдат приети (а не „постепенно създадени“, както се посочва в предложенията) стандартни процедури, които да гарантират, че се избягват контактите между жертвите и техните семейства, от една страна, и заподозрените, от друга, чрез настаняването им в различни помещения и използването на различни учреждения.
- 4.3.7 Важно е и да се предотврати превръщането на хората в потенциални жертви. ЕИСК призовава Комисията да подкрепя извършването на наблюдение на възникващите нови форми на виктимизация, например киберпрестъпността, и да прецени какви мерки са необходими за защита и подкрепа на жертвите. От основно значение за намаляването на броя на жертвите е разработването – въз основа на успеха на програми като „Дафне“ – на програми за повишаване на информираността за потенциалните заплахи и за предприемане на превантивни действия при възникване на заплаха.
- 4.3.8 Статистическите данни сочат, че веднъж станали жертва на престъпление, хората са много по-уязвими и изложени на риск от по-нататъшно виктимизиране. Много жертви са виктимизирани през целия си живот, след като са били подложени на насилие още като деца, било то у дома си или под опеката на финансирани от държавата или други институции. За много от тях е трудно да говорят за положението си и да предприемат стъпки, за да сигнализират за него. ЕИСК би желал да бъдат предприети съпътстващи мерки и да бъде отпуснато целенасочено финансиране от ЕС с цел да бъдат предоставени повече права на жертвите и на хората, които стават свидетели на тяхната виктимизация, за да се прекъсне кръгът на системна виктимизация и да се изгради гражданско доверие, особено в общностите с висока престъпност.
- 4.3.9 Макар и да споделя мнението, че някои жертви са особено уязвими – например децата и хората с увреждания, които се нуждаят от специално отношение – ЕИСК се опасява, че идентифицирайки определени жертви като „уязвими“, Комисията може да насърчи създаването на йерархия на жертвите, което може да доведе до дискриминация спрямо останалите жертви. Всички жертви са уязвими и според ЕИСК по-добре би било да се предложи всички жертви на престъпления да получават достъп до специални мерки посредством индивидуална оценка, в съответствие с националните процедури, която да установява нивото на тяхната уязвимост въз основа на личните им характеристики, характера на престъплението и връзката им със заподозрения. От първостепенно значение е да се прилагат методологии, при които се отчитат социалната среда и условията на живот на жертвата и се проявява разбиране и готовност за оказване на подкрепа. ЕИСК препоръчва да се измени член 18 от СОМ(2011) 275, като се заличат параграфи 1, 2 и 5 и се изменят съответно препратките и формулировките в останалата част от текста, включително като се заличат думите „всички останали“ в първия ред на параграф 3.

- 4.3.10 ЕИСК приветства Предложението за регламент относно взаимното признаване на защитни мерки по граждански дела и признава, че това е необходим допълнителен законодателен акт към Предложението за директива (CSL 00002/2010) относно европейска заповед за осигуряване на защита (наказателни дела). ЕИСК отбелязва, че по това предложение беше постигнато съгласие между Съвета на министрите и Европейския парламент. ЕИСК счита, че използването и форматът и на двете мерки следва да бъдат стандартизирани във възможно най-голяма степен, за да се улесни тяхното функциониране. Необходимо е да се въведат разпоредби, които да гарантират, че заповедите за осигуряване на защита се изпълняват ефективно.
- 4.3.11 ЕИСК признава положителната роля, която могат да играят медиите за укрепване и признаване на правата на жертвите, и би искал в предложенията да бъдат включени разпоредби, осигуряващи баланс между признаването на тази положителна роля и защитата на неприкосновеността на жертвите и техните семейства по време на съдебното производство, както и срещу вмешателско и нежелано медийно внимание, включително политически мотивирана виктимизация от страна на медиите. В много случаи без съгласието на засегнатите лица се излъчват кадри и се публикуват снимки и подробности от личния им живот, което е неприемливо нахлуване в личното пространство и семейния живот. От първостепенно значение е да се гарантират достойнството, неприкосновеността и правата на човека на жертвите и техните семейства тогава, когато те са най-уязвими. В такъв случай отговорните медии следва да бъдат задължени да коригират нарушението си, като го признаят при същата степен на публичност като самата виктимизация.
- 4.3.12 ЕИСК би желал също така предложението да съдържа изискване публичните органи, и по-специално полицията, също да защитават неприкосновеността на жертвите и техните семейства. Предвид факта, че полицията е тази, която предоставя най-много информация на медиите, е необходимо да се обърне внимание на този въпрос. Неотдавнашните шокиращи разкрития за подслушване на телефони на жертви и техните семейства предизвикаха скандал в Обединеното кралство. ЕС трябва да осигури по-добра защита на жертвите и техните семейства в това отношение, както в родните им страни, така и в чужбина.

- 4.4 Право на информация, право да бъдеш разбран и право на устен и писмен превод
- 4.4.1 ЕИСК приветства предложенията за осигуряване на набор от ясни и широки права на жертвите, включително правото да получават навременна и актуална информация за своя случай и неговото развитие. Твърде често се губи ценно време, информация и доказателства, особено в случаите, когато първоначално не е ясно дали става въпрос за престъпление, напр. при изчезнали лица, удавяне, падане, неизяснени причини за смъртта. Забавянията могат да бъдат още по-големи при трансгранични случаи, особено когато няма свидетели на престъплението. Това не трябва да забавя прилагането на мерки за подкрепа и защита на жертвите. Проучванията по линия на Евроюст или на Договора за правна взаимопомощ са ограничени, тъй като последният се отнася само до наказателноправни въпроси. ЕИСК би искал да бъдат предприети съпътстващи мерки за намиране на начини да се отстранят пречките пред исканията за разследване или проверка.
- 4.4.2 Важно е да се знае откъде може да се получи информация и как може да се сигнализира за заплаха или инцидент; в трансгранични ситуации тази информация следва да се предоставя по-лесно от ресорните органи като полицията, консулствата/посолствата, болниците и службите на местната власт, както и да бъде достъпна на техните уебсайтове. Такава информация следва да бъде включена и в набора от пътнически документи, предоставяни от пътническите бюра/авиокомпаниите, с втори екземпляр на откъсващ се лист, който да може да бъде оставен на близки или роднини.
- 4.4.3 Към момента се наблюдава недостатъчна координация и сътрудничество между ресорните органи при трансгранични случаи, когато различните закони и култури често са причина за възникването на пречки или за липса на желание у властите да обменят информация и да си сътрудничат. ЕИСК би искал министерствата на външните работи и правосъдието на страните от ЕС да продължат сътрудничеството помежду си по изготвянето на меморандум за разбирателство, който да позволи обмен на информация между полицейските служби, с посредничеството на консулските служители, когато трябва да се отговаря на легитимните въпроси на жертвата или нейното семейство за хода на разследването. С оглед на това ресорните органи следва да имат ангажимента да предоставят координатите за връзка с разследващия орган/служител на посочен негов колега от друга юрисдикция, който може да поддържа контакт с жертвата и нейното семейство, за да им предоставя информация; при необходимост следва се предвидят предпазни механизми срещу разкриването на тази информация.
- 4.4.4 В много страни полицейските сили или разследващите магистрати не разполагат със система за връзка със семействата. В този случай семействата са принудени да наемат адвокат, който да ги представлява, за да успеят да получат информация, а това може да струва скъпо и да е над възможностите на много семейства. ЕИСК препоръчва Комисията да обмисли съпътстващи мерки за разработване на модели на най-добри практики в тази област, които да бъдат наложени по-последователно в ЕС.

- 4.4.5 Държавите-членки следва да са задължени да разпространяват редовно и повсеместно информация за правата на жертвите и местата, където могат да получат помощ. Те следва също така да са задължени да си сътрудничат на равнище ЕС за предоставянето на тази информация на много езици, за да сведат разходите до минимум.
- 4.4.6 Правото да разбираш и да бъдеш разбран е от първостепенно значение за правораздавателния процес. ЕИСК предлага държавите-членки да изготвят оценка на комуникационните потребности на жертвите и техните семейства, участващи в наказателно производство, с цел да се гарантира, че те получават необходимата подкрепа, за да могат да разбират и да бъдат разбирани.
- 4.4.7 Правото на безвъзмезден устен и писмен превод на всички етапи от наказателното производство е основно право на човека и е особено важно за жертвите и техните семейства при трансгранични случаи. ЕИСК приветства факта, че сега тези права се разширяват, за да обхванат и жертвите. Не трябва да се преувеличават опасенията относно разходите за тези услуги предвид факта, че много държави-членки вече откликват на такъв род искания от жертви на престъпления.
- 4.4.8 ЕИСК приветства дадените уверения, че жертвите и техните семейства имат правото да обжалват всяко решение, отхвърлящо тези услуги както ненужни, както и правото да подадат жалба, ако качеството на устния превод не е достатъчно високо, за да позволи упражняването на техните права в рамките на производството. ЕИСК подкрепя, в съответствие с изискванията на Директива 2010/64/ЕС относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство, въвеждането на национален регистър на квалифицирани устни и писмени преводачи и неговото утвърждаване като резерв, който да бъде използван от адвокатите и ресорните органи. ЕИСК е обезпокоен от факта, че някои държави-членки имат регистри, но възлагат договори на агенции за изпълнението на тези услуги, пренебрегвайки регистъра и нарушавайки духа на директивата; той би искал тези практики да бъдат прекратени.
- 4.5 Достъп до услуги за подкрепа на жертвите
- 4.5.1 В предложенията се предвижда минимално равнище на услугите, предоставяни в целия ЕС, за да се гарантира, че жертвите на престъпления и техните семейства знаят доколко навременна и ефективна подкрепа могат да очакват тогава, когато най-много се нуждаят от такава, независимо в коя страна от ЕС се намират. Жизненоважно е тези услуги, независимо дали са публични или частни, да бъдат безвъзмездни, конфиденциални и да се предоставят от добре обучени служители.

- 4.5.2 ЕИСК изразява безпокойство, че към момента равнището и качеството на услугите за подкрепа на жертвите в различните държави-членки на ЕС не е еднакво и че тези услуги не са толкова добре финансирани, колкото услугите за хората, обвинени или заподозрени в престъпление. ЕИСК призовава да бъдат изготвени съпътстващи мерки за укрепване и официално утвърждаване на стандартите, качеството и географския обхват на службите за подкрепа на жертвите в ЕС, които да се ползват от сигурно и постоянно финансиране от бюджета на ЕС. Това ще спомогне да се постигнат икономии от мащаба чрез разработване на съвместни програми за онлайн обучение, информационни и комуникационни структури и обмен на най-добри практики. Това ще даде възможност и за по-структурирано наблюдение на жертвите, прилагане и изпълнение на законодателния пакет и ще повиши неговата ефективност.
- 4.5.3 Правото на жертвите да се ползват от такива услуги е жизненоважно с оглед на тяхното възстановяване и ефективния им достъп до правосъдие. Въпреки че финансовата и икономическата криза изправиха много държави-членки пред сериозни предизвикателства, те не трябва да пренебрегват задълженията си в тази сфера. Те трябва да направят оценка на разходите за изпълнението на тези услуги спрямо разходите, произтичащи от неизпълнението им, т.е. да оценят каква би била икономическата и социалната цена за продължителното или неуспешното възстановяване на жертвите и техните близки от преживяното. Някои страни финансират националните мерки за подкрепа на жертвите със средствата, събрани от глоби за извършени престъпления. ЕИСК предлага Европейската комисия да финансира проучване на ефективността на тези системи с оглед на евентуалното ѝ широко приложение.
- 4.5.4 ЕИСК признава, че броят на жертвите на престъпления варира в различните държави-членки и региони. Нарастването на населението по време на пиковите ваканционни сезони, в съчетание с проявите на агресия под въздействието на алкохол, може да породи допълнителен натиск. ЕИСК счита, че подкрепата трябва да е достатъчно гъвкава, за да бъде достъпна на регионално равнище, и призовава Комисията и държавите-членки да помислят за канализиране на ресурсите и подпомагащите мерки за подобряване на комуникациите и услугите към „горещите точки“. Този въпрос е особено важен в случаите, когато е налице повишен риск или заплаха за извършване на тежко престъпление, предимно от заподозрени и/или срещу жертви от друг регион/страна.

- 4.5.5 От първостепенно значение е да се наложат правни задължения да се гарантира достъп на жертвите до услугите в тяхна подкрепа и впоследствие тези услуги наистина да бъдат предоставяни. В ЕС като цяло полицията е тази, която има задължението да насочва жертвите към тези служби. Въпреки това към момента голямото мнозинство¹³ от жертвите не се насочват към подходящите служби. Това е най-голямата единична пречка пред оказването на подкрепа на жертвите в Европа.
- 4.5.6 Останалите ресорни органи, които влизат в контакт с жертвите, включително болниците, посолствата и консулските представителства, училищата и службите за жилищно настаняване, също трябва, когато е целесъобразно, да носят отговорност за насочването на жертвите към службите за подкрепа. Следва да се отбележи, че това не трябва да поражда трудности от гледна точка на правата за защита на данните.
- 4.5.7 Хората, станали жертва на инцидент в чужбина, или техните семейства, обикновено не получават помощ от действащите служби за подкрепа на жертвите, когато се върнат в родната си страна. Следва да се предприемат действия за преодоляване на тази слабост. След като се върнат у дома, жертвите може да се нуждаят от дълго време за възстановяване или да им се наложи да се справят с продължителни здравословни проблеми или административни пречки. ЕИСК призовава да се разшири обхватът на дейността на службите за подкрепа на жертвите, за да се осигури помощ в подобни случаи.
- 4.5.8 ЕИСК би искал ЕС да приложи мерки за финансиране, имащи за цел да осигурят ресурси и да подпомогнат изграждането на капацитет и сътрудничеството между службите за подкрепа на жертвите и полицейските и съдебните органи, болниците, синдикатите, неправителствените организации и дружествата, за да се насърчи участието на гражданското общество в усилията за подобряване на подкрепата за жертвите на престъпления и да се поощрят най-добрите практики и практическите мерки за подобряване на подкрепата за жертвите. Доброволците, които са пострадали от престъпно поведение, докато са оказвали подкрепа и са предоставяли услугите си, също следва да получат признание и подкрепа като жертви на престъпление.

13

По данни на мрежата „Подкрепа за жертвите в Европа“.

- 4.5.9 Макар и да споделя мнението, че съдебните системи и другите ресорни публични органи играят първостепенна роля за защитата и подпомагането на жертвите, ЕИСК счита, че пред дружествата и организациите в съответните сектори (пътнически компании, застрахователни дружества, авиокомпани, хотели, банки, мобилни и други телефонни оператори, компании за отдаване на автомобили под наем и таксиметрови компании, синдикати и социални неправителствени организации) има големи възможности за разработване, в рамките на конструктивно сътрудничество, на положителни и практически стратегии и структури в подкрепа на жертвите и техните семейства по време на криза. На тези инициативи не трябва да се гледа като на бремене, а като на възможности за разработване на положителни политики за корпоративна социална отговорност.
- 4.5.10 ЕИСК предлага Комисията да извърши проучване на застрахователния сектор в ЕС, в което да направи оценка на мерките за осигуряване на застрахователно покритие, защита и обезщетение на жертви на престъпления или инциденти, с цел да се насърчат най-добрите практики в предоставянето на справедлива и подходяща правна и административна помощ, обезщетение и възстановяване на разходите, така че жертвите или техните семейства да могат да участват в наказателното производство. Следва да се направи оценка на яснотата на термините и изключените рискове в полиците с оглед на различната степен на грамотност, образование и евентуалните увреждания на клиентите. Клиентите следва да се информират изрично за клаузите във ваканционните застрахователни полици, които изцяло или частично изключват покритие, ако застрахованото лице е употребило алкохол и под неговото въздействие е допринесло за инцидент; в същото време застрахователните дружества следва да се насърчават да подхождат балансирано към този въпрос предвид факта, че много хора пият умерено, когато са на почивка, и да обмислят възможността да използват вече установени мерки за проверка на съдържанието на алкохол в кръвта, каквито се прилагат при шофирането в нетрезво състояние. Държавите-членки остават задължени да изплащат обезщетения в съответствие с Директивата относно обезщетението на жертвите на престъпления. Това обаче не освобождава застрахователните дружества от задължението да изпълняват основната си отговорност.
- 4.5.11 ЕИСК счита, че трябва да бъде създадена група за мониторинг на равнище ЕС, включваща жертви и техните семейства, групи за подкрепа на жертвите и работещи в сферата неправителствени организации, синдикати и представители на бизнес средите, която да подпомага постоянния мониторинг и развитието на обучението, както и да дава тласък на промяната в културата по отношение на жертвите.
- 4.5.12 Когато е целесъобразно, подкрепата за правата на жертвите следва да бъде интегрирана в другите политики и законодателни предложения на ЕС. Това ще спомогне за постигането на напредък в тази област.

4.6 Правосъдие и обезщетяване

- 4.6.1 Необходим е по-добър баланс между правата на обвиняемите и правата на жертвите. Понастоящем жертвите получават по-слаба подкрепа и се ползват с по-малко права. ЕИСК призовава Комисията и държавите-членки да приемат мерки за гарантиране на ефективно обжалване, в случай че жертвите не получат информация и подкрепа или че не бъдат спазени останалите минимални права и разпоредби, предвидени в директивата.
- 4.6.2 Правото на жертвите да бъдат изслушани и да дадат свидетелски показания в рамките на наказателното производство е въпрос, свързан с правата на човека и ефективното правосъдие. Това право вече съществува в някои държави-членки и трябва да бъде гарантирано в целия ЕС. Във връзка с това законодателството на ЕС трябва да предвиди и да насърчава решително създаването на ефективни програми за защита на свидетелите.
- 4.6.3 Правата на обвиняемите трябва бъдат гарантирани, но също така трябва да се признаят и подкрепят законните интереси на жертвите и техните семейства. Жертвите следва да имат право на същата степен на правна и административна подкрепа. ЕИСК приветства признаването на правото на жертвите на правна помощ, когато имат статута на страни по наказателно производство, тъй като това им позволява да упражняват правата си в съответствие с директивата. ЕИСК счита, че такава подкрепа следва да се оказва и на семейството и признати лица за подкрепа на жертвата, ако тя е починала или има нужда от висока степен на подкрепа за упражняване на правната си дееспособност при участие в съдебно производство, и отправя искане към Комисията да изготви анализ на разпоредбите относно правната помощ и съдействието за жертвите и техните семейства в ЕС с цел да събере информация за възможни бъдещи мерки за разширяване на подкрепата в тази област.
- 4.6.4 ЕИСК изразява безпокойство относно значителните препятствия в някои държави-членки по отношение на репатрирането на починалите жертви. На семействата на жертвите често се отказва правото да върнат своите починали близки на родна земя, за да бъдат погребани там, или трябва да чакат с години и да преминават през сложни правни процедури, преди телата да им бъдат предадени. Това допълнително причинява неописуема мъка и огорчение на опечаленото семейство. ЕИСК препоръчва Европейската комисия да разработи общи процедури, в които да бъдат ясно определени и посочени срокове¹⁴ за транспортирането и репатрирането на тленните останки на жертвите на трансгранични престъпления, и които да имат превес над националните или поднационалните разпоредби.

14

Вж. бележка под линия 1.

- 4.6.5 ЕИСК приветства правото на възстановяване на разходите за път, настаняване и дневните разноски на жертвите при участието им в съдебен процес, било то като свидетели или като жертви. ЕИСК разбира, че тази разпоредба обхваща семействата и лицата за подкрепа на жертви на убийство, но очаква тя да се прилага по-широко и по отношение на семействата на жертви, които имат нужда от висока степен на подкрепа за упражняване на правната си дееспособност, като изпълнението ѝ се поеме от държавата.
- 4.6.6 Писменото потвърждаване на съобщаването на престъпление трябва да е основен минимален стандарт. В съответствие с решението на Европейския съд по правата на човека жалбите на жертвите следва надлежно да се разследват от държавата.
- 4.6.7 ЕИСК счита, че в случай на престъпление, извършено от заподозрян в друга държава-членка, следва да се предвидят разпоредби, гарантиращи, че процедурата за екстрадиция не се възпрепятства от национална процедура срещу същия заподозрян, ако обвиненията, повдигнати срещу него в собствената му страна, са по-леки от тези в чужбина. Тези национални процедури следва да бъдат ускорени или отложени до момента на приключване на процедурата в чужбина.
- 4.6.8 ЕИСК счита, че в случай на решение да не се повдига обвинение следва да се гарантира правото на независимо преразглеждане на това решение. По-ефективно би било жертвата да има правото да бъде консултирана при взимането на решение относно съдебното преследване.
- 4.6.9 ЕИСК признава, че финансовото обезщетение не може да компенсира нанесената от престъплението вреда и че в много случаи признаването и уважението към жертвите са от изключително значение. Жертвите имат законоустановено право на обезщетение, но често нямат представа за това право или се отказват от него заради сложната процедура по предявяване на иск. Получаването на обезщетение за травми от престъпления в трансгранични случаи често е невъзможно, освен ако жертвата или нейното семейство не завеждат граждански иск в чуждестранна юрисдикция, което е сложен и скъпо струващ процес. Трябва да се положат още усилия, за да се гарантира по-лесна и безвъзмездна процедура за предявяване на иск от страна на жертвите. ЕИСК призовава Комисията да пристъпи към прегледа на Директивата за обезщетяване на жертвите на престъпления и да внесе необходимите мащабни подобрения в тази област, в това число като предвиди въвеждането на общоевропейска схема за обезщетяване на травми от престъпления.
- 4.6.10 ЕИСК призовава Комисията, в рамките на горепосочения преглед, да обърне особено внимание на въпроса за обезщетяването на жертвите на пътнотранспортни нарушения. ЕИСК отбелязва добрите примери на обезщетяване и оказване на подкрепа на жертвите, съществуващи в някои държави-членки. Такава например е практиката значителна част от средствата, събрани от глоби за пътнотранспортни нарушения, да се

изразходва за оказване на подкрепа и обезщетяване на жертвите. Предвид факта, че пътнотранспортните произшествия са една от главните причини за получаване на увреждания, представителните организации на хората с увреждания следва да участват в изготвянето, прилагането и управлението на тези схеми за обезщетяване.

4.6.11 Следва да се обмисли възможността за отпускане на авансови плащания за подпомагане на жертвите и техните семейства непосредствено след инцидента, когато разходите биха могли да бъдат изключително високи.

4.6.12 ЕИСК приветства включените в директивата предложения относно възстановителното правосъдие, но счита, че неговото определение е твърде ограничено и че трябва да се подчертае, че има различни варианти за прибягване до възстановително правосъдие, които не са свързани с преки контакти между замесените страни. ЕИСК потвърждава, че желанията на жертвите и техните семейства, както и тяхната защита, трябва при всички случаи да са от първостепенно значение. Строгите предпазни механизми са жизненоважни и би било добре да се въведат разпоредби, гарантиращи, че държавата улеснява отнасянето на случая към подходящо обучени служби за подкрепа на жертвите. ЕИСК отбелязва, че към момента много малко държави-членки могат да отпуснат финансиране за възстановително правосъдие и препоръчва на Комисията да подкрепи пилотни проекти за разработване на стандарти и организиране на обучения по възстановително правосъдие с цел да се осъществят икономии от мащаба и да се подпомогне обменът на най-добри практики.

4.6.13 ЕИСК отбелязва, че правораздавателните органи в ЕС разпродават ежегодно голямо количество „откраднати вещи“, които полицията не е върнала на собствениците им. Друг проблем е неприемливо бавната процедура за връщане на вещите¹⁵. ЕИСК би искал разпоредбите относно връщането на вещите да бъдат по-строги, като на властите бъде наложено задължението да предоставят конкретна информация и координати за връзка, за да се знае кой е отговорен за тези вещи, и да гарантират, че вещите ще бъдат върнати в кратък законоустановен срок.

4.7 Прилагане и изпълнение

4.7.1 Неспазването на разпоредбите на директивата води до сериозни икономически и социални последици, не само за жертвите и техните семейства, но и за икономиките на държавите-членки, изразяващи се в пропуснати работни дни и натиск върху здравните и другите социални и правни служби. С оглед на това е жизненоважно тези нови мерки в подкрепа на жертвите и техните семейства да се прилагат стриктно, за да се гарантира по-добро и по-бързо възстановяване.

15

Службите за подкрепа на жертвите в Европа редовно получават оплаквания от жертви за забавено връщане на вещите им от правораздавателните органи.

4.7.2 ЕИСК счита, че в предложенията следва да се включат строги мерки, гарантиращи спазването на минимални стандарти в целия ЕС. Това налага необходимостта от мерки за гарантиране на непрекъснато наблюдение и ефективно прилагане, както и от възпиращи санкции срещу неспазването на законодателството.

Брюксел, 7 декември 2011 г.

Председател
на
Европейския икономически и социален
комитет

Staffan Nilsson
